

ВИВЧЕННЯ РІВНЯ АДЕКВАТНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ В СТУДЕНТІВ СТАРШИХ КУРСІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ”

У статті досліджено проблему адекватності професійного ставлення до себе в студентів старших курсів спеціальності “Фізичне виховання”. Використано методика вивчення самооцінки професійної придатності та здібностей до педагогічної діяльності, яка характеризує рівень адекватності професійного ставлення (ставлення до себе як професіонала), та подано порівняльну таблицю з узагальненими результатами дослідження.

Ключові слова: адекватність, методика, професійне ставлення до себе, педагогічна майстерність.

Професійне ставлення до себе фахівців педагогічної діяльності є темою багатьох наукових досліджень (Е. Зеєр, І. Кон, А. Маркова). Зазначимо, що особливої актуальності набуває проблема професійного розвитку особи саме в період навчання у ВНЗ. Професійне становлення сучасних студентів багато у чому не відповідає традиційному сценарію. На цей момент науковці не мають єдиного бачення щодо вирішення цієї проблеми.

На заваді цьому стоїть низка перешкод соціально-гуманітарного характеру, як-от: необґрунтоване зростання кількості, але на шкоду якості закладів, які готують майбутніх учителів фізичного виховання; відсутність адекватної системи відбору здатних до педагогічної справи осіб; інволюція статусу професії вчителя фізичного виховання в молодіжному середовищі; занепад матеріально-технічної бази професійно-педагогічної підготовки тощо.

На цьому наголошують провідні фахівці Національної академії педагогічних наук і спеціалізованих фізкультурно-спортивних та педагогічних вишів. У межах фундаментальних досліджень триває відродження найбільш цінних і перевірених історичних ідей, інвентаризуються інноваційні резерви всієї галузі гуманітарних знань, серед яких останнім часом домінують наукові здобутки їхніх сучасних послідовників у педагогічній галузі, таких як: Ш. Амонашвілі [1], І. Зязюн [3], Г. Хозяїнов [8]; теоретичні погляди педагогів у галузі спорту, таких як: О. Петунін [7], Б. Шиян [9], теоретико-методичні концепти розвитку когнітивних, емоційно-ціннісних і поведінкових властивостей учителя.

Підсумки аналізу сучасного стану професійної діяльності й фахової підготовки вчителів фізичного виховання дали змогу визначити суперечність між низьким професійним статусом учителів фізичного виховання і їхніми потребами в професійному самоствердженні, задоволеності від професійної діяльності.

Бажання усунути цю суперечність, використовуючи резерви навчально-виховного процесу вищої школи, зумовлює потребу у вивченні рівня адекватності професійного ставлення до себе в студентів старших курсів спеціальності “Фізичне виховання”.

Мета статті – науково-практичне висвітлення рівня адекватності професійного ставлення до себе в студентів старших курсів спеціальності “Фізичне виховання”.

Перш ніж розглядати рівень адекватності професійного ставлення до себе, слід визначитися щодо термінологічних засад цього феномену, для цього проаналізовано визначення цього поняття в існуючих наукових джерелах.

Основою професійного ставлення до себе особистості є суб’єктно орієнтований підхід, у межах якого під розвитком розуміється усвідомлений вибір і завоювання суб’єктом навчальної та професійної діяльності в процесі особистісного становлення [2].

Професійне ставлення до себе включає усвідомлення людиною норм, правил, моделі своєї професії як еталонів для усвідомлення своїх якостей, розуміння себе як професіонала з певним рівнем самосвідомості, впевненості в собі, прагнення до самореалізації. Професійне становлення в своєму розвитку проходить такі стадії: формування професійних намірів, що виникає вже на етапі старшокласника, професійне навчання, професійна адаптація в більш пізньому періоді становлення, часткова чи повна реалізація особистості в професійній діяльності [5].

Ставлення до себе розуміють як загальну життєву настанову, що виникає на основі зіставлення образу “Я” суб’єкта з ідеальним образом “Я”. Однак первинним є саме почуття чи переживання. Зокрема, К. Роджерс вважає, що самоприйняття – це прийняття себе в цілому, незалежно від особистісних якостей, а самооцінка – це ставлення до себе як носія певних властивостей.

Так, у підручнику “Педагогічна майстерність” зазначено, що “завдання вищого педагогічного навчального закладу – допомогти студентові опанувати основи майстерності для усвідомленого і продуктивного початку професійної діяльності: сформувати гуманістичну спрямованість, дати ґрунтовні знання, розвинути педагогічні здібності, озброїти технікою взаємодії, підготувати до професійного аналізу різноманітних педагогічних ситуацій”.

Питання про співвідношення зазначених категорій вирішується по-різному: вони виступають або умовами, або засобами, або результатом розвитку одна одної.

Дослідження адекватності професійного ставлення до себе оцінює установки студента до себе як суб’єкта праці (такі як наявність бажання шукати нові методи навчання, здатність витримувати високе напруження педагогічної праці тощо). На нашу думку, важливим індикатором сформованості цього критерію може бути рівень самооцінки майбутнім учителем фізичного виховання своїх педагогічних здібностей.

На нашу думку, латентна ієрархія цінностей, отримана в результаті цієї процедури, може слугувати надійним показником рівня адекватності професійного ставлення до себе, пов’язаного з професійно важливими установками майбутніх учителів фізичного виховання.

Ми використали методику вивчення самооцінки професійної придатності та здібностей до педагогічної діяльності [6], яка характеризує рівень адекватності професійного ставлення до себе (ставлення до себе як професіонала). За основу використання цієї методики в нашому дослідженні взято ідею про те, що рівень професійної самооцінки пов’язаний із запитанням: чи бачать студенти себе в

професії, чи є професійна педагогічна діяльність для них цінною? Іншими словами, ми припускаємо: чим вища у студентів професійна самооцінка, тим краще вони усвідомлюють свою майбутню педагогічну діяльність.

У дослідженні взяли участь 64 студенти спеціальності “Фізичне виховання” Запорізького національного технічного університету та Класичного приватного університету, які закінчували своє навчання на рівні бакалавра.

Анкети та бланки методик роздавали під час навчальних занять. Студенти їх заповнювали вдома, після чого здавали в деканат.

Дослідження проведено під час навчання студентів (7 семестр). Узагальнені дані, отримані в ході дослідження, наведено в таблиці.

Таблиця

**Узагальнені результати дослідження майбутніх учителів
фізичного виховання за діагностичною методикою вивчення самооцінки
професійної придатності та здібностей до педагогічної діяльності**

Показники	Серед.	Станд. відх.
Сформованість самооцінки професійної придатності (позитивна множина)	0,73	0,17
Сформованість самооцінки професійної придатності (негативна множина)	0,29	0,17

Аналізуючи показники рівня ставлення до себе як професіонала, якими виступили результати, отримані за методикою “Вивчення самооцінки професійної придатності та здібностей до педагогічної діяльності”, бачимо, що за позитивною шкалою середній коефіцієнт становить 0,73; за негативною – 0,29. Отримані значення свідчать про завищену, суперечливу самооцінку рівня сформованості педагогічно значущих здібностей у більшості студентів. До того ж у них немає прагнення до професійного самовдосконалення. При цьому, скоріш за все, респонденти не уявляють, які саме якості потрібно в себе розвивати.

За цією методикою середні коефіцієнти не завжди відображають реальну ситуацію. Річ у тому, що в разі великої розбіжності результатів середнє арифметичне буде помилково вказувати на високий рівень сформованості самооцінки (близько 0,5).

Проте в нашому випадку результати можна вважати репрезентативними, свідченням чого є незначне стандартне відхилення за двома шкалами – 0,17.

Аналіз сформованості критерію за іншим показником – латентною ієрархією установок – дає змогу констатувати, що майбутні вчителі фізичного виховання дійсно ще не усвідомили специфіки майбутньої професійної діяльності. Так, найбільшу кількість кореляційних взаємозв'язків мають установки “Досягнення матеріального достатку” та “Досягнення самостійності, незалежності” (відзначимо їх як семантичні вузли). Одинадцять зв'язків має установка “Досягнення соціального престижу, кар'єра”. Установки, які характеризують гуманність майбутніх учителів фізичного виховання (такі як “Самореалізація в професії”, “Відповідальність за результат педагогічної взаємодії” тощо) перебувають у середині або на периферії семантичного простору.

При цьому вербальна та латентна ієрархія цільових установок не дуже відрізняються між собою, що приводить до незаперечного висновку: студенти, які брали участь у дослідженні, орієнтовані у своїй майбутній професійній дія-

льності, перш за все, на задоволення матеріальних потреб і досягнення кар'єрних успіхів. Цільові установки, пов'язані з розвитком учнів, отриманням позитивних емоцій від професійної діяльності, не мають достатньої привабливості для цього контингенту.

Отже, встановлені в ході констатувального експерименту факти довели загальний незадовільний стан рівня адекватності професійного ставлення до себе в студентів старших курсів спеціальності "Фізичне виховання".

Висновки. Дослідження стану адекватності професійного ставлення до себе в студентів старших курсів спеціальності "Фізичне виховання" на етапі закінчення базової освіти показало, що переважна кількість учасників експерименту за більшістю показників мають недостатній рівень сформованості окремих компонентів педагогічної майстерності, що підтверджує необхідність цілеспрямованої, спеціально організованої роботи.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розв'язання проблеми адекватності професійного ставлення до себе майбутніх учителів фізичного виховання, але закладає теоретичний і методичний базис для розробки інноваційних технологій формування педагогічної майстерності, адаптованих до нових вимог сучасного освітнього та соціального простору. До перспективних наукових тем зараховуємо опрацювання шляхів організації психолого-педагогічної підтримки професійно-педагогічної самореалізації особистості вчителя фізичного виховання та її інформаційно-методичного забезпечення.

Список використаної літератури

1. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш.А. Амонашвили. – Минск : Университетское, 1990. – 560 с.
2. Зеер Є.Ф. Психология профессионального развития / Эвальд Фридрихович Зеер. – М. : Академия, 2009. – 240 с.
3. Зязюн І.А. Сучасні технології професійної підготовки особистості в умовах неперервної освіти / І.А. Зязюн // Персонал. – 2000. – № 5. – С. 7–11.
4. Маркова А.К. Психология труда учителя : кн. для учителя / А.К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.
5. Кон И.С. В поисках себя. Личность и ее самосознание / И.С. Кон. – М., 1984. – С. 20.
6. Пантелеев С.Р. Методика исследования самоотношения / С.Р. Пантелеев. – М. : СМЫСЛ, 1988. – 32 с.
7. Петунин О.В. Формирование профессионального мастерства учителя физкультуры : учеб. пособ. для студентов пед. ин-в / О.В. Петунин. – М. : Просвещение, 1980. – 112 с.
8. Хозяинов Г.И. Определение уровня профессионализма преподавателя / Г.И. Хозяинов // Труды ученых ГЦОЛИФКа: 75 лет: Ежегодник. – М., 1993. – С. 149–156.
9. Шиян Б.М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Богдан Михайлович Шиян. – К., 1997. – 50 с.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2013.

Папуча В.Н. Изучение уровня адекватности профессионального самоотношения у студентов старших курсов специальности “Физическое воспитание”

В статье исследована проблема адекватности профессионального самоотношения у студентов старших курсов специальности “Физическое воспитание”. Использована методика изучения самооценки профессиональной пригодности и способностей к педагогической деятельности, которая характеризует уровень адекватности профессионального самоотношения (отношение к себе как профессионалу), и представлена сравнительная таблица с обобщенными результатами исследования.

Ключевые слова: адекватность, методика, профессиональное самоотношение, педагогическое мастерство.

Papucha V. Study of level of adequacy of professional selfrelation for the students of senior courses of speciality “physical education”

In the article the problem of adequacy of professional selfrelation is investigational for the students of senior courses of speciality “physical education”. An author is use the method of study of self-appraisal of professional fitness and capacities for pedagogical activity which characterizes the level of adequacy of professional selfrelation (relation to itself, as to the professional), and a comparative table is given with the generalized results of research.

Key words: adequacy, method, professional selfrelation, pedagogical trade.